

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 90 kronor

mars-april

Nr 2–2011

Kulturkonfrens
Romer 500 år
i Sverige

Redaktören har ordet

Kära läsare våren är här och fåglarna kvittrar i trädgården och körsbärsträden i Kungsträdgården i Stockholm står i sin fulla prakt. Många är glada och det är även de fem kommuner som av regering-
en blev utvalda att driva de fem pilotpro-
jekten. Av alla cirka 290 kommuner var
det bara arton ansökningar som kom in
och som i huvudsak ska handla om
romsk inkludering och utvecklingsarbetet
och som framför allt ska ske inom utbild-
ning, arbete, hälsa och social omsorg.

Här ska man ha med sig lokal romsk
delaktighet och lokalt romskt inflytande
vilket ska säkerställas i utvecklingsarbe-
tet. Jag hade nog trott att det skulle vara
fler sökande kommuner. De fem kommu-
ner som vann tävlingen om att ha den
bästa beskrivningen, var kommuner som
redan hade ett etablerat engagemang som
i princip bara var att arbeta vidare på.

I år firar man att det är 500 år sedan
de första romerna nämns i Stockholm
tänkeböcker. Något som Kulturrådet på
regeringens initiativ arrangerade en
endagskonferens i riksdagen och senare
på Stadsteatern med syfte att synliggöra
romerna och deras kultur för andra kul-
turaktörer. Man uppmanade dem att
inkludera romerna i deras ordinarie verk-
samhet. Kulturrådets generaldirektör
Kennet Johansson uppmanade åhörare att
söka medel hos dem, det finns pengar sa
han. Nu kommer många aktörer att
utnyttja detta i projektsyfte, och då kan
man ju hoppas att de inte glömmer mål-
gruppen det handlar om. Det finns även
pengar avsedda att stärka romernas ställ-
ning i samhället, men det går trögt att
implementera redan givna direktiv. Det
tryckta ordet sitter oftast kvar på pappret.

I alla fall är motorcykeln och gräsklip-
paren framtagen ur garaget. Rosario har
provkört Kavan och jag fick nöja mig
med brummet från gräsklippare när jag
klippade gräset. Hoppas vädret håller i sig
så kanske jag tar fram den 250 kubikade

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Veronika Portik

Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidning-
en, samt tips om olika evenemang på
samtliga romanédialekter, antingen via
vanlig post eller via e-posten:
red@romaniglinda.se

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Toni Holgersson	sid. 4-5
Bakro	sid. 5
HVB-hemmet Katitzi	sid. 6-7
Resandeställning	sid. 8-9
Festival i Malmö	sid. 10-11
Romer 500 i Sverige	sid. 12-16
Konferens på Södertörn	sid. 18-19
Minoriteter möts Malmö	sid. 20-22
Om romers rättigheter	sid. 23
Böcker	sid. 24-25
Romsk litteratur	sid. 25
Internationella romerdagen	sid. 26-27
RKC i konkurs	sid. 28
Gamla bilder berättar	sid. 29
Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan är tagen under den
romska konferensen på Stadsteatern i
Stockholm som påminner om att romer
har varit i Sverige i 500 år.

cruisergliden av märket Hyosung som är
mer lämpad åt en äldre herre. Maja vill
inte längre hänga med och Maria vill
helst köra själv men hon får bara köra
motorcyklar av lättare slag.

Den internationella romerdagen har
manifesterats runt om i landet med
pompa och ståt. Vi har fått in rapporter
från Göteborg där man bland annat drog
omkring den romska vagnen inköpt från
England dragen av en häst. Dagen avslu-
tades på Röhsska museet. I Malmö hade
man valt att fira dagen i Moriska parken
med olika aktiviteter för barn och äldre.
I Stockholm lös från frånvaron av
dagen. Ingen romsk organisation hade
tagit sig för att arrangera någon festlig-
het. Är det ett svagt intresse att fira
dagen som kanske en gång kommer att
bli en allmän flaggdag? Nej det var nog
Romskt Kulturcentrum i Stockholm som
brukar högtidshålla dagen, men Romskt
Kulturcentrum är konkursdrabbat. Detta,
enligt Kulturförvaltningen, på grund av
styrelsens bedrövliga sätt att sköta och

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

driva centret som kom att kosta
Stockholms romer en väl inarbetad platt-
form. Detta är tyvärr något som kan öka
fördomarna om att romer inte kan och
att de missköter sig.
Kulturförvaltningen stöder inte RKC
och dess nuvarande styrelse. De har
inget som helst förtroende för dem. Men
de vill fortsatt stödja om man ombildar
RKC. Men hur ska de gå till, ingen vill
gå in i det konkursdrabbade föreningen
med skulder på över femhundra tusen
och 900 000 kronor i överifierade kvit-
ton enligt Kultur-förvaltningen.

Kan man efter detta få tillbaka förtro-
endet, det är frågan. Lika bekymmer-
samt är det att man inte har kallat till
medlemsmöte. Ingen som helst informa-
tion har gått ut till medlemmarna.

Skön sommar på er

Hellre en Sanningskommision!

Rosa Taikon

Den 13/3 012 arrangerades "En Romsk Kulturkonferens" på Riksdagen. Själv deltog jag med ett föredrag och ett bildmaterial som visade hur Sveriges romer tvingades vara boende i gettoläger från 1500-talet fram till 1960-talet.

Mannen som sitter staty på "Nordiska museet", Gustaf Wasa, betalade sina undersåtar för varje zigenare de slog ihjäl.

Men nu har vår nuvarande regering bestämt sig för att skriva en "Vitbok om övergrepp mot Sveriges romer". Katri Linna, som varit generaldirektör för DO, har fått uppdrag att skriva Vitboken.

I mitt föredrag på konferensen talade jag om min oro över ett uttalande Katri Linna gjort om sitt uppdrag: "Det finns så lite forskning. Vi ska starta fördjupningsstudier av forskare eller andra sakkunniga".

När det gäller så kallade "sakkunniga forskare" eller "etnologer", som uttalat sig om romer, har dessa bara beskrivit romer som parasiter i samhället, uppgifter de fört vidare till uppslagsverken: "Zigenare är ett mörkt folkslag med svarta stirrande ögon, obenägna till hårt arbete. Deras främsta inkomstkälla är baserad på stöld, tiggeri och spådom". Detta är bara ett exempel bland alla. Liknande står i Bonniers "konversationslexikon" på 40-talet. 60 år senare, år 2004, tillåter Bonnierfamiljen sin redaktion för tidningen "Illustrerad vetenskap" nr 13/2004 Inge Damm att skriva en fruktansvärd, rasistisk artikel om Europas romer.

Vi är många, som protesterar offentligt. Vi har skrivit ett öppet brev till justiekanslern med resultat: "Lämnas utan åtgärd!"

Jag har skrivit ett brev till Integrationsminister Erik Ullenhag: "Låt oss för Guds skull slippa fler "zigenar-förståsigpåare".

Min oro är vilka "sakkunniga forskare" Katri Linna har för avsikt att vända sig till? De enda kunniga om sin situation

och hur de behandlats av stat och kommun måste ju vara romerna själva. Hur de tvingats leva i lägergetton, tält och husvagnar med max. 3 veckors uppehåll på varje plats. Tyvärr är Katri Linna tydligen inte tillsatt av regeringen för att tillsammans med sin arbetsgrupp bilda en sanningskommision, som skall beskriva romernas liv. "Vitboken" skall bara "kartlägga", hur romernas situation varit under 1900-talet"??

Regeringen kan skippa "Vitboken" och läsa vad de tidigare DO-männen, Margareta Wadstein och Lars Lindgren, publicerat i sin långa artikel i DN 16 mars 2004, där de, punkt för punkt, beskriver sanningen om hur svenska regeringen utsatt romerna för all slags diskriminering.

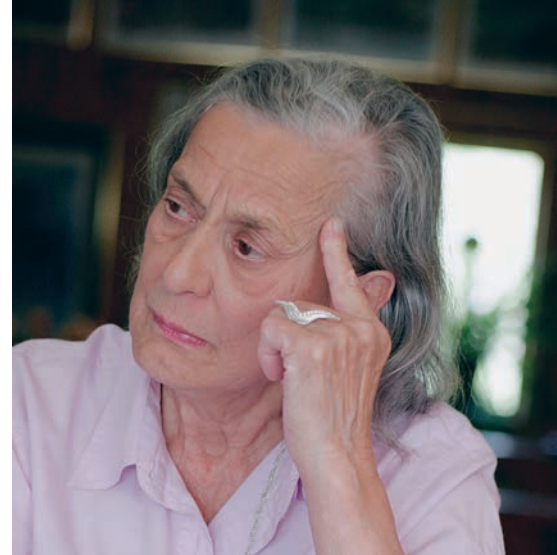
Som jag tidigare sagt i en artikel. Man kan inte sparka en tidigare högt uppsatt politiker som Katri Linna och istället ge henne det här uppdraget med "Vitboken". Samtidigt tycks ju Katri stå på romernas sida, om jag förstått rätt?, eftersom hon säger att hennes rapport går ut på "att det ska svida!"

Men till syvene och sist så måste det här landa på Reinfeldts bord! Han måste tillsätta en "sanningskommision", som använder sig av vad de tidigare DO-männen tagit fram redan för tolv år sedan, 2004!

Vitboken kan inte ensam ge en adekvat bild av hur romernas "situation" har varit under århundraden!

Nu är vi några som är kvar, i 80-årsåldern, som kommer ihåg det vi själva upplevt och vad våra föräldrar berättat för oss om 1900-talet och det finns många yngre romer som kan tala om den diskriminering de utsatts för idag.

Alla Katarinas sociala böcker, som skrevs för femtio år sedan och som kom att förändra romernas boende, är fulla av upplysning om romernas "situation". Katitziböckerna, som lästes i alla skolor

på 60-talet, läses än! Hon skrev också boken "Förlåt att vi stör" tillsammans med Thomas Hammarberg, som arbetar med mänskliga rättigheter. Hans Caldaras, har gett ut sin bok "I betraktarens ögon" där han berättar om sitt liv som rom. Tidningen "E Romani Glinda" har i många år skrivit om romernas situation.

Sist, men inte minst, DO-männen Margareta Wadstein och Lars Lindgrens långa helsidesartikel i DN Debatt den 16/3 2004, där Margareta säger: "Ändra lagen för romernas skull". Jag hade turen att få träffa och tala med denna rättrådiga kvinna innan hon dog. De goda människorna får sällan vara kvar! Margareta säger bland annat: "Nyckeln är att arbeta med romerna inte om romerna! Diskrimineringen av romer går tillbaka till 1500-talet. Okunnigheten om att det är staten som ända in i vår tid till stor del svarat för en omfattande etnisk diskriminering av sina egna medborgare är stor! Med lagstiftning och åtgärder riktat mot romer har staten, under olika tidsperioder, försökt fördriva, utestänga, förneka eller assimilera romer."

Margareta Wadstein och Lars Lundgren redovisar också punkt för punkt i sina långa artiklar i Dagens Nyheter år 2004, hur staten systematiskt utsatt romerna för diskriminering.

Det skulle ta tolv år innan regeringen tog upp Margaretas anklagelse på sin agenda!

År 2011 hänvisar DO till denna rapport på ett möte med romerna i Göteborg!

Ett råd till Katri Linna: "Vänd Dig till romerna själva, läs den litteratur de själva skrivit och visa att Du kan!"

Resande i musik

De resande i Sverige har fått mer än sin beskärda del av umbäranden. Synen på dem har genom historien inte varit blid. Ändå är det just bland de resande det finns så många kreativa människor. Toni Holgersson är en av dem.

Text och foto: Björklund

Vi äter vår köttsoppa innan vi förflyttar oss till ungarshotellet där Toni bor just nu. Det var alldeles för surrigt i matsalen för att kunna göra en intervju.

Toni Holgersson är född 1966 och växte upp på Upplandsgatan i Stockholm och senare i Fagersjö, en stadsdel i närheten av Farsta. Pappa var sjukhusvaktmästare och mamma jobbade på Gröna Lund på somrarna.

– Det var ju en bonus att man fick gratis åkremсор på Grönan, säger Toni med en glimt i ögonen.

Både mamma och pappa har resande-bakgrund.

– Fast mamma var den som var bäst på att tala romani. Kanske för att på den tiden fanns det fortfarande en stor rädsla för att öppet säga att man var resande, på mycket goda grunder. Därför talade man

inte romani så ofta. Jag kommer ihåg att farmor och farfar pratade romani med varandra, men när de talade till pappa gjorde de det på svenska. Det var inte alls som det är idag när det finns en stolthet och man har insett vikten av att hålla språket vid liv och att hålla nyfikenheten kring sina rötter vid liv.

Toni Holgerssons intresse för musik kom tidigt. ”Jag sjöng alltid”, minns han.

– Jag kommer ihåg en gång när jag och pappa blev stoppade av polisen och togs in till polisstationen för alkoholtest. Då såg jag en mikrofon på bordet. Jag var väl runt fyra år tror jag, och allt jag ville just då var att få sjunga i den där mikrofonen.

Och det gjorde han. Och poliserna spelade in. Det var hans första inspelning.

– Till min pappas förtvivlan valde jag att sjunga Mördar Anders.

Under sjuttiotalet hade Toni en period när han bara dyrkade Elvis.

– Jag plågade mina klasskompisar konstant med mina Elvistolkningar på roliga timmen och på rasterna.

När Toni var 14 år omhändertogs han enligt LVU och hamnade på Valstadkollektivet utanför Västervik.

– Där fanns det mycket sång och musik på den tiden och mycket handlade om vänsterrörelsens musik som Joe Hill och Hoola Bandoola Band. En dag kom Björn Afzelius på besök och spelade. Det gjorde ett mycket starkt intryck på mig, berättar Toni.

Toni hade själv just börjat spela gitarr. Tio år senare turnerade han med just Björn Afzelius och med Lisa Ekdahl i turnén Visor och Rosor.

När Toni var 18 år började han komponera egna låtar. När han var 20 kom hans första singel ”Utanför mitt fönster”. Det första albumet kom 1989. Sedan dess har sju album till sett dagens ljus. Han har även medverkat på ett stort antal

andra album. Hur ser han då själv på sin produktion?

– I grunden rör sig mina sånger runt ett visst melodimönster, förklarar Toni inom slags visa/alternativ tradition. Temat är ofta relationsbaserat, nästan som om det vore i brevform. Relation är ju ett stort begrepp som omfattar all mänsklig kontakt. Sedan spelar givetvis produktion och arrangemang en stor roll i hur det slutgiltiga resultatet blir, förklarar Toni.

Han menar att i grunden är hans musik den samma, men att utvecklingen har skett inom produktion och arrangemang. Hans senaste platta "Ibland kallar jag det kärlek" har hans 24-årige son Dante producerat. Dante är också musiker.

För att återgå till hur det är att vara resande idag, hur är det?

– De flesta resande idag har en mycket större nyfikenhet på sitt resandearv. Diskrimineringen är inte alls densamma som den var tidigare. Kanske är det en generationsfråga, men den rädsla som mina föräldrar och deras föräldrar kände, verkar inte finnas kvar längre i min gen-

eration. Men resandeproblematiken har alltid, anser jag, varit en klassfråga. Man kan till och med säga att diskriminering alltid handlar om klassfrågor. Könsoch klassdiskriminering är de största problemen idag i Europa, säger Toni.

Toni menar att romernas problematik i Östeuropa bottnar i samma problematik, alltså i en klassfråga.

– Vad det handlar om är att alla måste ha samma rättigheter och möjligheter. Det kan inte vara möjligt att ett folk i dagens Europa ska vara tvingade att befinna sig allra längst ner på klasskalan.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Katitzi

– Ett nytt HVB hem för romska tjejer

Ett nytt HVB hem för romska tjejer har öppnats i Vingåker. Målgruppen för det nya behandlingshemmet är flickor och unga kvinnor från 14 till och med 18 år med psykosocial problematik, med svårigheter att fungera socialt, som har utagerande beteende, begynnande missbruk eller tidigare beroendeproblem samt flickor med mindre omfattande kriminalitet.

Det är tre romska entusiaster som ligger bakom denna unika satsning.

Text: Bengt Björklund **Foto:** Mia Taikon

Verksamheten vänder sig främst till flickor och unga kvinnor med romsk bakgrund. Man kommer inte att ta emot flickor eller unga kvinnor med grava ätstörningar, psykiska sjukdomar, kraftig övergreppsproblematik eller tung missbruksproblematik.

Verksamheten strävar efter att i en hemlik miljö ge flickorna en god start i livet och en bra relation till samhället. Verksamheten vilar på kognitiv grund och man har en god kunskap om den romska kulturen och de romska traditionerna.

Huvudman är Framtidens Unga Romer. Innan själva invigningen fick vi en kort

intervju med Ingrid Blomerus, en av de fyra romer som arbetar på hemmet.

– Vi fick idén för tio år sedan, berättar hon. Då började vi spåna på detta och utbildade oss för att arbeta som behandlingsassistenter.

Efter att ha arbetat några år som behandlingsassistenter kände de sig mogna att ta steget till ett eget HVB hem.

– Vi tog kontakt med Socialstyrelsen och sedan började vi leta efter ett hus som kunde passa oss. Det var jättesvårt att hitta ett hus, främst på grund av att det handlade om romer. Jag trodde inte att det fortfarande fanns så mycket fördo-

mar. Ofta fick vi ett positivt bemötande när vi talade på telefon, men när vi väl kom på besök blev det alltid ett nej när de såg att vi var romer. Det tog oss tre år att hitta en plats.

Det nya HVB hemmet är nyrenoverat och mycket fint inrett. Ägaren är en privat värd.

– Det är en fantastisk ägare. Han har gått med på att få betalt först när vi har fått igång verksamheten och tjejerna är på plats. Tidigare var detta hus ett stationhus och det har varit ett behandlingshem, men den verksamheten upphörde för två år sedan.

HVB hemmet har plats för sex romska tjejer. Nu väntar man på att olika socialtjänster ska höra av sig och nappa på erbjudandet som är av ett mycket unikt slag.

– Det finns ett stort behov för ett hem av detta slag just för romska tjejer. Jag har jobbat mycket med romska tjejer på institution tidigare och såg att det fanns ett behov. Tjejerna känner sig mer

hemma när det finns romsk personal, som de kan prata ärligt med. De vågar inte prata om allt med icke-romer.

Bland de sex som ska arbeta med de romska tjejerna är tre själva romer.

Invigningen inleddes med att föreståndaren Helen Malm presenterade verksamheten.

– Tanken är att integrera alla flickor som kommer hit i samhället och att de ska behålla sin romska identitet, kultur och traditioner. Under de första fyra veckornas kartläggning kommer flickorna bara att vara här på hemmet. Sedan blir det mer individuellt och mycket kommer att handla om vad den enskilda flickan vill. Någon kanske vill ut och praktisera något, en annan kanske vill rida eller studera. Vi kommer inte att kunna ha något skyddat boende. Vi kommer att använda oss av de kommunala skolor som finns här i Vingåker.

Tanken är också att man ska kunna utöka verksamheten till fler platser framöver. Upptagningsområdet är hela Sverige.

Även Ingrid Blomerus presenterade verksamheten och sig själv. Kati Blomerus och Seppo Grönfors är två romer som ska arbeta på hemmet. Karina Gunnarsdotter ska ansvara för behandlingen. Hon har arbetat i 15 år med behandling.

– Till att börja med blir det en tolvstegsbehandling, sedan ska vi kartlägga var och en individuellt för att se vilka behov som var och en har.

Lotta Annelid har arbetat på familjehem i 30 år.

Ibrahim är rom från Kosovo. Han har arbetat inom psykiatri i Dalarna.

– Jag har också arbetat på behandlingshem för folk med missbruksproblematik. Jag kommer att jobba här på hemmet under helgerna. I veckan kommer jag att utbilda mig till behandlingsassistent.

Mona Danielsson från Sundbybergs folkhögskola var också på plats. Hon har varit en stark och drivande kraft bakom Framtidens unga romer.

– Det är tio år sedan de tre romer som

ska jobba här började sin utbildning på Sundbybergs folkhögskola. De var tre mycket unga romer med mycket energi och glädje. De ville verkligen något med sitt liv. Reda då pratade de om att starta något för romer. Det är fantastiskt att stå här idag och se att det har blivit verklighet.

Även Tiina Kiveliö från Länsstyrelsen i Stockholm talade.

– Jag har ju följt er en bit på vägen, men jag har ju följt romafrågorna under många år. Jag måste i detta sammanhang säga att om inte romerna själva hade engagerat sig så hade det inte skett så mycket.

Hon gav en kort presentation av som gjorts av och för romer sedan 60-talet.

– Romerna är en erkänd nationell minoritet och samhället ska stödja deras kultur och språk. Romerna själva måste formulera vad det romska är för något och hur ni ska kommunicera detta till myndigheterna. Att hitta balansen mellan det romska och samhället i övrigt kommer att bli en stor utmaning för er.

Fred Taikon framförde en hälsning från Katarina Taikons syster Rosa.

– Jag talade med henne igår och hon sade ”Tänk Fred, Katarina har varit död i nästan 20 år, men hennes namn lever kvar” och det kommer det att göra i och med det här.

Han skänkte sedan boken Marie-Claude till skolan. Skolan fick sedan en ständig prenumeration på ÉRGs tidning.

Nederst från vänster: Helene Malm, Seppo Grönfors, Lotta Alderlid.

Överst från vänster: Katja Blomerus, Carina Gunnarsdotter och Kipa Blomerus.

Permanentutställningen Möt resandefolket!

Överst till höger: Kristina Lindholm, under Ralf Novak Rosengrens trio

Resandefolket får permanent utställning

Sveriges första permanenta utställning om resandefolkets historia "Möt Resandefolket!" invigdes på Bohusläns museum i Uddevalla den 24 mars. Utställningen är sammanställd i samarbete med bland annat Kulturgruppen för resandefolket i Göteborg. Arbetet med permanentutställningen är en fortsättning på de tidigare utgrävningarna av resandebosättningen Snarsmon vid norra Bullaren där Resande Romers Riksorganisation under ledning av framlidne Ronny Magnusson, representerar för norska resande och É Romani Glinda deltog. Flera av fynden från boplatsten i Snarsmon visas på utställningen.

Text och foto: Bo Hazell

Besökarna får ta del av resandefolkets historia. De får se exempel på de resandes försörjningsmöjligheter, hantverk, traditioner och språk. Om att ha vägen som hem och hur majoritetssamhället och minoritetskulturen levde i en slags symbios med varandra. Bönderna behövde de resandes varor och tjänster, och de resande behövde inkomsterna för att kunna försörja sina familjer. Bland de saker som visas är en handkärva. De som inte hade råd till häst och vagn eller cykel kunde vandra omkring på vägarna med en liten handdragen kärva. I kärvan syns en koffert där förmodligen familjens kläder och hushållsartiklar ligger. Man ser även saker som familjen hade med sig för att bekkna som t.ex. egentillver-

kade stuprör, förtennade kopparpannor och pappersblommor. En stor ring järntråd vittnar om att familjen även försörjde sig på att tillverka och sälja tavhantverk.

Utställningen visar en del av dessa trädarbeten. Där finns även en samling knivar tillverkade av resande, tavlor och träslavar med glödrutningar. I en monter visas ett durspel och en fiol – många resande har ägnat sig åt musik, bland dem dragspelskungen Calle Jularbo.

Invigningstalade gjorde Hans Kindgren, chef för Bohusläns museum, Richard Magito Brun, Kulturgruppen för resandefolket, Kristina Lindholm, arkeolog vid Bohusläns museum och Alex Bergström, ordförande Västra

Götalandsregionens kulturnämnd som förrättade själva invigningen.

– Genom att bygga en ny del i våra permanenta utställningar vill vi ge resandefolkets historia och kultur en tydlig plats i – och med samma status som – den övriga kulturhistorien, förklarar Kristina Lindholm och fortsätter. Samarbetet med många representerar för resandefolket har gett en större medvetenhet och förståelse för deras historia och livsvillkor.

En av de resande som varit med och jobbat med utställningen är Richard Magito Brun.

– Det är nödvändigt att resandefolket själva medverkar i ett sådant här arbete för att resultatet ska bli rätt, säger han.

Resandeutställningen på Bohusläns museum är unik i sitt slag i Sverige. Samarna har haft ett museum sedan 1989, Fjäll- & Samemuseet Äjtje i Jokkmokk. År 2003 ordnades en årslång utställning om romer och resande på Malmö museum och många trodde då att den utställningen skulle byggas ut och bli permanent. Men så blev inte fallet. Som vanligt då det gäller frågor som rör resandefolket är Norge föregångsland. På Glomdalsmuseet i Elverum invigdes

våren 2006 Nordens största utställning om resandekulturen "Latjo drom – Taternes/romanifolkets kultur og historie i Norge" av kronprins Haakon Magnus. Många svenska resande har åkt dit under årens lopp och tittat på utställningen. Från 2012 har resandefolket i Sverige äntligen fått sitt eget museum som visar att de resande har en egen kultur och att deras historia är en viktig del av den gemensamma svenska historien.

Invigningen drog fulla hus och uppskattningsvis bestod publiken till största delen av resande från olika delar av Sverige och Norge. Ralf Novak Rosengrens trio hade en konsert efter

invigningsceremonin. Där-
efter visades föreställningen
Resandebloed med författaren
Bennie Åkerfeldt och truba-
duren Pelle Jageby.

*Många resandebarn tvångsom-
händertogs av barnavårds-
nämnden och placerades hos
icke-resande. Två av dem som
drabbades och vars livsöden
visas på utställningen är sysko-
nen Peter Johansson och Marie
Johansson Bergman. Peter var
två år och Marie bara sju
månader då de placerades i
fosterhem. Som tur var fick de
vara tillsammans.*

Familjen i fokus

*I anslutning till invigningen av
den permanenta resandeutställ-
ningen på Bohusläns museum ord-
nades ett seminarium för resande-
familjer, "Familjen i fokus". Ett
stort antal resande deltog i semi-
nariet som hölls i museets lokaler
i Uddevalla.*

Text och foto: Bo Hazell

Den norska forskaren Anne Minken kom nyligen ut med en doktorsavhandling "Tatere i Norden før 1850. Sosio-økonomske og etniske fortolkningsmodeller". Vid seminariet föreläste hon om "Gruppidentitet och familjesammanhållning i källor från 1600- och 1700-talen".

Många av seminariedeltagarna var intresserade av släktforskning. Annelie Andersson från Melleruds museum visade exempel på en resandesläkt historia och tipsade åhörarna hur de kan hitta i kyrkobokföringen.

Släktforskaren Inger Vindal Kvenodd, som själv tillhör en norsk resandesläkt, gav massor av tips och råd till deltagarna hur man ska kunna söka sina rötter och hur detta ibland kan leda till återförening av familjer som splittrats då barnavårdsnämnden en gång i tiden tog barnen och placerade dem på barnhem och hos

fosterfamiljer hos icke-resande.

Arkeologen och historikern Arnvid Lillehammar föreläste om "Børre-borna (c:a 1770 c:a 1850) sex syskon, en familj?"

Bohusläns museum/Västarvet, Østfoldmuseene, Halden historiske Samlinger, Taternes Landsforening (TL), Landsorganisasjonen for Romanifolket (LOR) och Kulturgruppen för resandefolket arbetar sedan några år tillbaka med de kulturhistoriska spåren av resandefolket i gränstrakterna mellan Norge och Sverige. Det är ett EU-projekt och kallas "Den skandinaviska resandekartan". Arbetet ska leda till att resande och andra som är intresserade av resandefolkets historia ska kunna besöka de platser där resandefamiljer hade sina lägerplatser eller utövade sina yrken under sina vandringar mellan de båda länderna. Med hjälp av GPS ska man kunna få reda på var de resandes lägerplatser låg i Østfold fylke och i Västra Götalands län. Per-Øivind Sandberg, som bland annat arbetat vid statsarkiven i Oslo och i Hamar redovisade under seminariedagarna för det skriftliga källmaterial som finns i de norska arkiven om var de resandes boplatser och resrutter kan ha legat.

Richard Magito Brun höll en mycket

uppskattad föreläsning om "Några tyska resandefamiljer i Danmark och Sverige vid mitten av 1800-talet. Tysk identitet och integration med det svenska resandefolket". Richard tillhör en stor cirkus- och tivolisläkt. Alla i släkten har varit akrobater och tivoliägare i generationer. Han är med i Kulturgruppen för Resandefolket och forskar sedan några år tillbaka tillsammans med andra resande om cirkus- och tivolisläkter som invandrade från Tyskland via Danmark och ska publiceras i en bok. Hans historiska genomgång väckte stort intresse och ledde till många glada skratt.

Richard Magito Brun

Internationell dans- och sångfestival i Malmö

"Barn i fokus" heter den festival som arrangerades i slutet av mars av Malmö Ungdomscentralen på Studieförbundet Malmö i samarbete med Malmö stad, RIKC, Studieförbundet Malmö, Garaget, med stöd av Malmö kulturstöd.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Malmö Ungdomscentralen är en fristående förening som arbetar med ungas deltagande i samhället, med utgångspunkt i musik och folkdans från Balkan men även med danser från andra länder. Man jobbar också med olika föreläsningar om våld ur barnens perspektiv och föreningen har som ambition att utbilda romska ungdomar och andra unga invandrare till samtalsledare.

Föreningen har också tagit initiativ till att bjuda in många olika aktörer från offentliga verksamheter till sina arrangemang för att lyfta barns möjligheter i den svenska samhälle.

En kall vårkväll var det så dags för

evenemanget att gå av stapeln. Platsen var studieförbundets lokaler i Malmö.

Det var fullsatt i lokalen och det fanns inga fler biljetter att uppbringa. Det fanns många balkanromer på plats, men det var ingen homogen grupp direkt. Här fanns människor från alla håll och kanter.

Som inledning sjöngs den kända sången "We are the World" av alla medverkande på scenen. Sedan presenterades Malmö Ungdomscentralen.

– Malmö Ungdomscentralens huvudverksamhet kan delas i fyra delar, folkdanser, musik, föreläsningar och pianoundervisning för barn. Vi samarbetar med Malmö Kulturstöd, RIKC,

Studieförbundet, Rädda Barnen, BRIS, Polisen – ungdomssektion i Malmö, och Malmö stad – Garaget, berättade Mirsad Sahiti, ordförande i föreningen.

Katarina Sahiti är kassör i föreningen, men även en utmärkt pianist. Det är hon som är barnens pianolärare. Hon underhöll med ett pianostycke.

Sedan var det dags för indisk dans. Det var lite Bollywoodkänsla och tjejerna som dansade spred både värme och glädje.

När det var dags för Lelo junior & Friends utbröt ett jubel. Lelo är ju ganska känd för sitt sätt att hantera dragspelet. Han har i många år uppträtt med sin dragspelande pappa med samma namn. Den här kvällen uppträdde han för första gången med sina kusiner. Applåder ville inte ta slut.

Rädda Barnens representant talade om sin verksamhet i Malmö.

Sedan var det dags för ett hav av färgglada barn att inta scenen. Det var dansgruppen "Polska blommor". De dansade

polsk folkdans med stor inlevelse och gullighetsfaktorn var stor.

Lelo och Katarina uppträdde sedan tillsammans. Katarina sjöng sången "Jano mori" till publikens förtjusning.

Marian Wydow presenterade kort Romskt informations- och kunskapscenters arbete i Malmö innan det var dags för Malmö DansCity att inta scenen. De var inbjudna och dansade ett potpurri av olika dansstilar, från modern jazz till salsa.

När ungdomarna från ungdomscentralen kom in och dansade serbisk folkdans var publiken med på noterna och jublet steg.

Den andra delen av kvällens föreställning inleddes med ett nytt uppträdande av Lelo junior & Friends innan det var dags för en radda av olika dansgrupper.

Först ut var det break dance med asiatiska ungdomar. Sedan blev det flamenco, senegalesisk dans och Polska blommor igen.

Även en företrädare för BRIS fanns på plats och berättade om deras arbete och hur man tar kontakt med organisationen. Numera kan man även chatta med BRIS och ändå vara anonym.

– Man ringer till oss gratis, man chattar gratis och alltid kan du vara anonym.

En företrädare för polisen berättade om polisens arbete med ungdomarna i Malmö och inbjöd till dialog.

Kvällen avslutades med arabisk och sedan romsk dans. När de romska ungdomarna dansade ställde sig många i publiken och dansade med.

Lelo Junior.

Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information

www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt

minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Sámedigkie
Sametinget

Per Westerberg

Kennet Johansson

Rosa Taikon

Romer i Sverige 500 år

Den 12 mars hölls en nationell jubileumskonferens med anledning av att det är 500 år sedan romerna först kom till Sverige. Den 29 september 1512 kom det 30 romska familjer, kan man läsa i en tänkebok från det året.

Konferensen hölls dels i riksdagens 2:a kammare och på Stockholms stadsteater. Arrangör var Kulturrådet. Presentatör och organisatoriskt ansvarig var Domino Kai.

Text och foto: Bengt O Björklund

Riksdagens talman, Per Westerberg, inledde konferensen i en välfylld 2:a kammare.

– Det är roligt att se en så välfylld kammare, sade han och blickade ut välbesatta pulpeter.

Det var nog första gången det var så många romer på plats i riksdagshuset.

– Kultur har många definitioner och språket är en del av kulturen. Listan på de romska ord som blivit en del av det svenska språket är lång. I år är det 500 år sedan romer omnämns i tänkeboken från 1512 och arbetet med att förbättra romernas situation fortsätter. Jag hoppas att romerna blir mer synliga i det svenska samhället, avslutade Per Westerberg.

Kennet Johansson, Kulturrådets generaldirektör, tog över stafettpippen.

– Romerna är fortfarande de mest utsatta i samhället. Delegationen för romska frågor konstaterar att romers medellivslängd är avsevärt mycket kortare än

majoritetsbefolkningens och att romer inte har samma rättigheter som alla andra. Listan kan göras hur lång som helst. Idag ska vi tala om vad det har betytt att det har funnits romer i Sverige i 500 år. Vi ska komma ihåg att det finns och har funnits många romska kulturpersonligheter som Charlie Chaplin och Elvis och att det finns en anledning till den stora misstro mot myndigheter som romer har. Idag är antiziganismen socialt accepterad. Vi på Kulturrådet främjar de nationella minoriteterna utgivning av böcker och tidningar.

Sedan var det dags för Rosa Taikon att hålla föredrag, oförtruten aktivist sina 86 år till trots.

– Det jag kommer att prata om har jag hållit på med i över femtio år. Vad berodde det på att romerna till slut på sextiotalet fick flytta in i hus och att de romska barnen äntligen fick gå i skolan? Så mycket kan jag säga att det var inga politiker som kom ner till lägren och sade ”Så här kan vi inte

ha en grupp svenskar leva”. Nej startskottet var Katarina Taikons bok ”Zigenare” och kampen hos en massa svenska kulturarbeta-re på den här tiden.

– Vi nästan campade utanför riksdags-huset på den tiden.

Rosas föredrag ackompanjeras av ett rikt urval bilder, bilder på henne och Katarina med både Erlander och Palme. Hon talar vidare om alla de dubiösa romska experter och forskare som funnits genom åren.

– Är det någon som har hört Reinfeldt yttra sig om romernas fruktansvärda situation?

Plötsligt slår henne en tanke.

– Han är väl inte här?

Hon spanar ut över publiken, men behöver inte vara orolig. Det är mycket få politiker närvarande.

Rosa ger arbetsgruppen bakom den kommande vitboken några tips.

– Ni borde använda er av Thomas Hammarberg och Maria Leissner, säger hon och presenterar dem och deras arbete för romerna. Thomas Hammarberg vill till exempel att varje land där det finns romer har en Sanningskommission.

Rosa är vid det här laget tidlös och det är hennes anförande också.

Nästa inslag blev den kände romske virtuosen på dragspel, Lelo Nika. Han trollband hela publiken med ett potpurri

av typiskt romska musikstycken.

Näste talare var Miika Tervonen, historiker från Finska litteratursällskapet.

I Finland har ett stort projekt inletts för att skriva kaaleromernas historia. Planen är att resultatet av studien ska presenteras i en bok 2013. Det ska bli ett verk på cirka 400 sidor och har en beröring med Sverige. Detta arbete är ett nära samarbete mellan romer och forskare.

Miika menar att det kommer att dröja innan vi har en historiebok om romernas historia i Norden. Det kommer att krävas fler forskare inom ämnet.

Den viktigaste utmaningen idag, menar Miika, är att få med sig romerna i det som görs.

– Tidigare har all forskning kommit utifrån, vilket har lett till en stor misstro bland romerna. I vårt projekt till exempel stöder vi alla med romskt ursprung som vill vara med. Romernas egen forskning med egna forskare är starkt försenad, men jag hoppas att nästa gång är jag åhörare när romska forskare lägger fram sina rön.

Sorya Post är vice ordförande i European Roma and Travellers Forum.

– Jag är ingen kulturaktivist direkt, snarare en politisk sådan, inledde hon sitt anförande.

Hon talade om Europakonventionen och de mänskliga rättigheterna som idag är inkorporerade i svensk lagstiftning. Och hon berättar om Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg.

– Idag har vi på ERTF tillgång till Europarådet.

Hon ser ut över publiken.

– Jag blir verkligen ledsen när jag ser hur få politiker som är här idag.

Hon fortsätter att tala om mänskliga rättigheter, rättigheter som ännu inte gäller romer.

– Det står i konventionen att man kan åsidosätta de mänskliga rättigheterna vid krig. Romerna är tydligen i krig med Europa. Vi är undantagna våra rättigheter. Jag har sett barn som bor i kloaker, jag har sett misären i Rumäniens och på så sätt har romerna det bättre i Sverige, men nu måste vi få integrationspolitiken att fungera.

Lelo Nika

Henrik Toremark är stabschef på Kulturdepartementet.

– Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Gemensamt satsar vi stora summor på kulturen i Sverige som ska komma alla till del. Kultur och språk är viktiga för vår identitet. Andra språk berikar svenskan och det är viktigt att detta synliggörs. Vårt mål är att ge skydd och stärka minoritetsspråken så att de hålls levande. Det finns många kulturer i Sverige idag. Det gör det hela så mycket mer spännande. De nationella minoriteterna berikar oss.

Han talade om Kulturrådets roll.

– Kulturrådet har ett övergripande ansvar att se till att pengarna de har delas ut rättvist i hela landet.

Han berättade om medaljen Rosa fick av regeringen för ett par år sedan.

– Idag vill vi lyfta fram romernas historia som är en del av den svenska historien. Det räcker inte med att bara hålla konferenser, den romska kulturen måste vara en del av den svenska. Jag

Soraya Post.

Miika Tervonen

hoppas att vi under 2012 kan se fler romska initiativ, avslutade han.

Efter en promenad längs med Drottninggatan och lunch i Klarafoajén var det dags för en fortsättning av programmet på Stadsteaterns Klarascen. Stockholms stadsteaters vd Benny Fredriksson inledde.

– Det är en stor ära att vi får belysa romernas utsatta situation här på Klarascenen. När man byggde ett nytt parlament bjöd man samtidigt in Stadsteatern till de lokaler som byggts, något som passat oss mycket bra.

Nästa punkt på programmet var Gatekeepers – vem har ansvar för att öppna portarna in i den offentliga kulturförvaltningen? På scenen satt en panel bestående av Fredrik Elg, kultursekreterare Malmö kulturstöd, Mirsad Sahiti, ordförande Malmö Ungdomscentralen, Mujo Halilovic, chef Romskt informations- och kunskapscenter, samt Diana Bogelund och Marian Wydow från samma center.

Fredrik Elg berättade om sitt arbete.

Henrik Toremark

Fredrik Elg, Mirsad Sahiti, Mujo Halilovic, Diana Bogelund och Marian Wydow.

– Jag jobbar med stöd till fri kultur och jag skulle vilja säga att vi alla är gatekeepers och att det alltid finns en risk att dörrar förblir stängda. Jag har mött många romska aktivister och många är frustrerade och de söker sällan stöd. Vi kollade lite varför och upptäckte att det bara var en av organisationerna som hade sökt stöd. Vi fick då 160 000 för att informera om det kommunala stödet och var bland annat på IRIS skolan och informerade.

Då började det komma in ansökningar. Efter ett år hade det kommit in elva ansökningar.

– Nya frågor dök upp och vi bjöd in många fler aktörer som presenterade hur man kan söka stöd.

Fredrik Elg menar att nätverkande har en stor betydelse.

Mirsad Sahiti har bott i Sverige i åtta år. Hans engagemang började med ett intresse för dans.

– Jag gillar att dansa och startade en studiecirkel i romsk folkdans. Det kom många svenska kvinnor till den kursen och vi har uppträtt flera gånger.

Mirsad Sahiti har också en utbildning som samtalsledare ur barns perspektiv.

– Nu ska vi också utbilda romska samtalsledare som ska tala i skolorna.

Förra året samarbetade Ungdomscentralen med det romska ungdomsförbundet och i januari i år hölls en kurs i yttrandefrihet i Malmö.

Mujo Halilovic berättar om en undersökning bland romerna man gjort på centret.

– En fråga löd: ”Hur vill du presenteras i det offentliga rummet?” Vi fick många olika svar, främst kanske för att romer är inte någon homogen grupp.

Diana Bogelund menar att det kan ha att göra med utspriddheten att göra.

– Romerna har aldrig haft ett eget land.

Marian Wydow underströk vikten av synlighet.

– De ansvariga för det offentliga rummet måste se till att synliggöra romerna.

Nästa punkt på dagordningen var ”Rätten till sin historia”. Moderator var Kulturrådets ordförande Kerstin Brunnberg.

– Romernas historia har inte haft någon plats i den svenska historien. Hur ser romska ungdomar på det idag? undrade hon.

Sabina Baltzar Roth är en romsk artist. Som liten blev hon bortadopterad från sin romska bakgrund. Hon har bott i fosterhem i elva år.

– Jag har drömt mycket. När jag var liten ville jag klä mig som en romsk prinsessa. Jag var brunögd bland alla blonda barn och min fosterpappa kallade mig för tattarjavel. Men jag är här idag. Jag växte upp identitetslös tills jag hittade Romskt kulturcentrum i Stockholm. Det har alltid funnits en längtan efter mina rötter och jag har sökt på många ställen, med droger och med musik. Jag har haft en rädsla för hur jag ska bli mottagen av andra romer också. De som är ”riktiga” romer.

Idag är Sabina en stor artist och små-

Kristina Lindholm

barnsmamma och hon har nu hittat många av sina romska släktingar.

Kati Dimiter Taikon är chefredaktör för den romska ungdomstidningen Le Romané Nevimata. Tillsammans med Podium förlag arrangerar hon just nu en skrivartävling under temat ”Att vara ung rom idag”.

– I vår förra tävling fick vi in 30 bidrag och valde ut tre vinnare som vi publicerade i vår tidning. Men nu ska vi slå på stort med ett första pris på 50 000 kronor och en publicering i bokform.

Helene Jensen är projektledare och redaktör för Podium.

– Vi har tidigare erfarenhet av en skrivartävling för samer som blev en stor succé 2006. Tanken är att den vinnande boken först ska komma ut på svenska och sedan på romani chib.

Kati menar att det inte är så viktigt hur man stavar. Det är själva berättelsen som är viktig.

– Den muntliga berättartraditionen är stark bland romerna. Detta är något vi vill bevara och uppmuntra bland unga romer och det är dags att vi blir starkare i det skrivna berättandet.

Sedan var det dags för ett inslag om de resande i Sverige. Kristina Lindholm är antikvarie och arkeolog på Bohusläns museum. Hon talade om att samarbeta med de resande.

– Vi har samarbetat med olika resandeföreningar i åtta år.

Hon berättar om utgrävningarna av resandebyn på Snarsmon.

– Vi kontaktades av resande som ville utforska sin familjs historia.

I Snarsmon bodde ett antal resandefamiljer fram till början av 1900-talet. Under några sommarveckor mellan åren 2004 till 2007 grävde museet tillsammans med olika resandeorganisationer fram flera husgrunder i området.

Kristina berättade också om projektet ”Den skandinaviska resandekartan”, en kulturhistorisk karta över bland annat boplatser och marknader.

Richard Magito Brun kommer från Kulturgruppen för resandefolket.

– Det är roligt att samarbeta med Bohusläns museum, både med den nya utställning och med kartan. Just kartan är något som jag tycker är mycket spännande eftersom den hela tiden expanderar. Båda projekten är något helt nytt där resande är delaktiga. De resande skiljer sig från romer på flera sätt. Resandesläkter kan spåras i skrifter från 1600-talet, släkter som finns kvar idag.

Richard menar att det finns mycket lite forskning om resande.

– Trots att det finns so mycket dokumentation i till exempel kyrkböcker och olika rättegångsprotokoll. Vi resande upplever också att vi hamnar lite vid sidan av romerna och deras situation. Vi utgör ändå 50 procent av den nationella minoritetsgruppen romer. Vi syns alldeles för lite.

Han berättar om behovet av att synliggöra de resande språk och kultur och att museerna här har en viktig uppgift.

Efter kaffet blev det underhållning. Kathakdanserskan Sunita Indira Singh inledde i indiska kläder och ett bländande leende. Bjällrorna runt fotanklarna plingade under den förföriska dansen. Sedan var det dags för den kända flamenkodanserskan Gabriella Gutarra att inta scenen. Kontrasten var stor mellan det skirt romantiska och det kraftfulla uttryck flamencon har. När de sedan möttes i ett gemensamt nummer förvånas man på nytt. Danserna hör ihop, det skira och det allvarligt blodiga. På något sätt kan man nästan se utvecklingen och

Kerstin Brunnberg, Sabina Baltzar Roth, Helene Jensen och Kati Dimiter Taikon.

historien, hur lidandet har format den spanska dansen till något dramatiskt och stolt.

Det finns två romska kulturcentrer i Sverige. Ett i Stockholm och ett i Malmö. Vilken roll spelar de och varför behövs de?

– Det finns många olika kulturella grupper som på centret kan stödja varandra, menar RKC Stockholms ordförande Lars Demetri. På vårt center har vi haft många icke-romska besökare och vi vill gärna visa upp de olika romska gruppernas kultur.

Monica Kaldaras är ordförande i Romskt kulturcentrum i Malmö.

– De romska kulturcentrerna är romernas land i Sverige. Ingen annanstans kan vi bevara vår kultur och vårt språk. Vi har en permanent utställning om romernas historia i Sverige och olika romska dräkter från olika länder. Vi har ett bibli-

otek, en biograf och en kafeteria. Vi har en scen där vem som helst kan ställa sig och uppträda.

Hon berättar om ”Rom för en dag”, ett projekt som de har.

– Vi tar oss ut till olika skolor och låter de svenska barnen klä ut sig i romska kläder. Vi lär de några ord på romanés och lär dem räkna till tio.

Rosita Grönfors är ordförande i Internationella Romska och Resande Kvinnors Forum.

– Jag vill göra uppror. I den kommande vitboken nämns överhuvudtaget inte den romska kvinnans situation. Vi har problem. Våra barn är narkomaner. Idag fester vi till tanken på att det är 500 år sedan vi kom till Sverige, men ingen vill ge våra barn några rättigheter. Vi har blivit till regeringens marionetter även om det finns ett fåtal politiker som vill hjälpa oss. Det är dags nu att vi får en egen

Richard Brun.

Maria Leissner.

Från överst till vänster: Kerstin Brunnberg, Lars Demetri, Willie Andréasson, Monika Kaldaras, Ozan Sunar och Rosita Grönfors. Erik Ullenhag. Domio Kai och Rosa Taikon. Henrik Toremark och Rosa Taikon. Kerstin Brunnberg, Erik Fichtelius, Sunita Memetovic, Hassse Carlsson och Mirelle Gyllenbäck.

myndighet som vi själva kan driva.

Ozan Sunar är vd för Moriska paviljongen i Malmö. Genom åren har huset varit en plats för kultur, nöje, fest, samtal, debatt och mycket mer. Under vårvintern 2011 påbörjades en omfattande renovering av paviljongen. Den 16 juni 2011 slog Re:Orient upp portarna till denna anrika byggnad för att skapa ett annorlunda kulturhus.

– Vi försöker att skapa en plats i det offentliga rummet där minoriteterna kan ta plats. Detta är ett socialkulturpolitiskt experiment.

Willie Andréason-Kwekk är resandehus och ledamot på RKC Stockholm.

– Jag har länge efterlyst en helromsk teater, men än så länge finns det ingen.

Monica Kaldaras menar att det behövs fler romska centrer i Sverige. Och Lars Demetri menar att det vore ett dråpslag om de två centrerna tvingades slå igen.

– Det behövs snarare fler romska centrer och vi skulle behöva arbeta med de andra minoriteterna.

Om modeller för samverkan och synliggörande talade en panel bestående av Erik Fichtelius, vd på UR, Sunita Memetovic, romsk juridikstuderande och ledamot i UR:s arbets- och dialoggrupp, Hasse Carlsson, dramaturg vid Folkteatern i Göteborg och Mirelle Gyllenbäck, frilansjournalist.

– Vårt första dialogmöte var en katastrof, minns Erik Fichtelius. Men det viktiga är att vi lyssnar. Vi måste se detta som ett demokratiskt uppdrag och lyssna med respekt. Nu har vi fått en kontinuitet i det arbetet.

Sunita håller med.

– Det är viktigt med konstruktiva lösningar av det slag som UR har.

Mirelle är engagerad i ett projekt med RKC Stockholm och Arbetsförmedlingen.

– Vi ska ta fram en webbaserad utbildning för romer. Det är ett samarbete med många aktörer. Idag har vi en testversion. På hemsidan ska det finnas olika reportage med intervjuer som visar hur romsk kultur och identitet ser ut. Man ska kunna säga att man är rom när man söker ett arbete.

Sunita berättar om sina lärares misstro.

– De satt att jag inte skulle klara mig. Men idag är jag nästan klar med min juridikutbildning.

Erik Fichtelius menar att samhället sviker romerna.

– Utbildning är nyckeln och att inte utbilda romerna kommer att kosta miljarder. Sedan tycker jag också att Sverige borde gå i bräsch för romernas situation i Europa.

Hasse Carlsson berättade om Katiziföreställningen som han har gått för fulla hus i två år.

– Det var först efter att vi startat arbe-

tat med pjäsen som situationen med romer i Europa exploderade. Jag har själv arbetat med ett så angeläget projekt. Katitzi är en svensk barnboksklassiker, men inte vilken som helst.

Maria Leissner var tidigare ordförande för Delegationen för romska frågor.

– Romsk kultur bevaras sällan under sitt eget namn. Det behövs ett större institutionellt ansvar för den romska kulturen.

Hon berättade något om de förslag som finns med i delegations rapport, bland annat att romerna borde få samma kulturpengar som samerna får och att romsk media måste stärkas med ytterligare stöd.

– Vi har förändrat vår syn på vad som är svenskt idag. Nu finns det hopp, men hur ska detta förvaltas?

Erik Ullenhag är integrationsminister.

– Vi har en skyldighet att stå upp för minoriteterna i Europa och i Sverige. Vi har fortfarande ett samhälle där romer inte kan säga att de är romer om de vill ha ett arbete. Nu har vi en romsk strategi, men vi måste få med oss romerna. Många aktörer har börjat vakna nu, som public service och andra.

Sista ordet fick Kulturrådets generalsekreterare.

– Tack alla! Det finns mycket att göra. På Kulturrådet har vi 1.8 miljarder att spendera på kultur och det ska vi göra.

Ny rapport från DO

Romers rättigheter

Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor

Rapporten finns för nedladdning på DO:s webbplats. Där kan du även beställa ditt exemplar av rapporten.

www.do.se

Överst från vänster: Anne Minken, Fred Taikon, David Gaunt och Hans Caldaras.

Under från vänster: David Thurfjell, Christina Rodell Olgaç, Kati Dimitri Taikon och Angelina Dimitri Taikon.

Jubileumskonferens på Södertörn

I samband med Romer 500 år i Sverige arrangerades en jubileumskonferens på Södertörns högskola. Detta var ett av de evenemang som ingick i det program Södertörns högskola, É Romani Glinda och Mångkulturellt centrum arrangerade i anknäring till den Internationella romerdagen som firades den 8 april.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Christina Rodell Olgaç, lektor i pedagogik på Södertörns högskola presenterade dagen.

– Det är oerhört viktigt att lyfta fram det faktum att det är 500 år sedan de första romerna kom till Sverige. Jag hoppas verkligen att romerna fortsatt blir uppmärksammade.

Fred Taikon från ÉRG menar att det har börjat hända något.

– Det är flera aktörer som har börjat göra något i den romska frågan.

Dagens moderator, Kati Dimitri Taikon, presenterade Anne Minken, dagens första talare. Anne Minken är filosofie doktor i historia på Oslo universitet. Hon har skrivit avhandlingen ”Tatere i Norden før 1850. Sosio-økono-

miske og etniske fortolkningsmodeller”.

– Det vilar en mörk skugga över detta 500-årsjubileum, sade hon.

Hon fortsatte med att berätta om de första romerna som nämns i Stockholms stads tänkeböcker 1512.

– Det var ett hundratal romer som kom och de blev väl mottagna. De kallades för tattare för att man trodde de var tatarer, ett ord som senare blev synonymt med zigenare. Romerna på den tiden sade ofta att de var pilgrimer eller på flykt från ottomanerna.

Redan på 1500-talet beskrivs romerna som landsstrykare i olika historiska dokument.

– Redan på den här tiden börjar man skilja på äkta romer och de som ville resa

runt av olika orsaker. Romerna var inte de första som reste runt i Europa.

Fred Taikon och David Gaunt, professor i historia på Södertörns högskola, berättade sedan om ett gemensamt projekt som ÉRG initierade om att finna de romska massgravar som finns runt om i Östeuropa från Andra världskriget.

– Förintelsens tragiska historia är en del av den romska historien, en historia som inte är skriven. Den behöver skrivas och den behöver skrivas nu, sade David.

Fred berättar om upprinnelsen till projektet, Journalisten Cia Rinnes text om deportationerna av romer från Rumänien till Transnistrien 1942. Han berättade även om den utställning ÉRG tagit fram med foton och texter av överlevande från dessa deportationer och om filmen ”Romska tårar”. Både bilderna och filmen kommer från Luminita Cioaba, romsk aktivist från Rumänien.

Hans Caldaras pratade sedan om vad som borde göras.

– Europa och Sverige har inte råd att fortsätta svika barn och ungdom av i dag.

Deras öde är vårt och de har mycket att bidra med om de får chansen, och får veta att de behövs. De är samhällets framtid och välfärd, menar han.

Han menar också att Sverige nu med kraft måste ta sitt ansvar och agera genom att sätta hård press på stater som begår avskyvärda övergrepp på demokratis och EU:s elementära värden, lagar och förordningar.

David Thurfjell, docent i religionshistoria, talade om den romska

pingstväckelsen framväxt i Europa.

– Det finns ingen unik romsk religion, men deras religiositet beskrivs ofta som något magiskt.

Det var på femtiotalet som den romska pingströrelsen gick som en löpeld genom Europa.

– Det var den franske pastorn Clemens Le Cosec som på femtiotalet började bygga upp en rörelse bland de franska romerna.

Till Sverige kom rörelsen på 70-talet.

– Le Cosec utbildade romerna till pastorer. Detta var något helt nytt som romerna gillade.

Dagen avslutades med att Agelina Dimitri Taikon, lärare i romsk kulturklass och Christina Rodell Olgaç talade om den romska lärarutbildningen på högskolan. Angelina minns första dagen hon gick till högskolan.

– Det var jättespännande och jättekul. Jag hade en rygga full med böcker och vi fick lära oss en massa nya saker.

Samarbete i baklås

Text: Bengt O Björklund

Foto: Rosario Ali Taikon

Den 19 april invigdes den berömda fotoutställningen Romska resor på Mångkulturellt centrum i Fittja. É Romani Glinda ingick tillsammans med Christina Rodell och David Gaunt, Södertörns Högskola, och Hans Caldaras. Sedan i höstas har alla dessa medverkat i ett samarbete om detta romska kulturprogram som skulle ske under våren och in på försommaren i Botkyrka kommun.

Programserien startade med utställning och föredrag om romsk litteratur på Tumba bibliotek och veckan efter var det en heldagskonferens på Södertörns högskola om resande folkets och romers historia från 1500 talet och framåt.

Bägge evenemangen blev uppmärksammade av bland annat romsk media och SVT:s Kulturnyheter.

På Mångkulturellt centrum invigdes Joakim Eskildsens och Cia Rinnes fotoutställning som handlar om deras gemensamma resor i sju länder där de dokumenterat romer i olika kulturer och miljöer.

När utställningsansvarige Maria Castro inviger utställningen talar hon mycket kort om den. Det enda hon vet, det står på en lapp hon har i handen, är vilka länder bilderna är tagna i. När Ingrid Granberg, nästa representant för Mångkulturellt centrum, talar, blir det ett endast ett långt tacktal till den egna

betalda personalen som alla får blommor för sina insatser.

De nämner inget om den roll Södertörns högskola, Hans Caldaras och É Romani Glinda haft i planering och programinnehåll, trots att medarrangörernas loggor är med på programbladet.

Det är också märkligt att det inte är någon rom som inviger utställningen, eller åtminstone någon som vet något om utställningen och den tillhörande boken. Märkligt är också att den förre Diskrimineringsombudsmannen Katri Linna, som enligt programmet skulle invigningstala om sitt regeringsuppdrag

att skriva en Vitbok, skuffas undan till ett annat mindre rum dit ”de som vill kan följa efter”.

Det hade varit på sin plats att man hade tagit upp situationen för romer i Sverige och Europa idag. Men Mångkulturellt centrum's huvudsyfte för kvällen verkade endast vara att slå sig själva på bröstet och släppa all romsk inblandning som om den aldrig existerat.

Allt detta och mer där till resulterade i att hela ERG staben som bestod av romer lämnade vernissagen i besvikelse efter presentationen.

Ingrid Granberg har just delat ut en av många buketter till de egna personalen.

Nationella minoriteter möts i Malmö

Konferensen "Lika rättigheter och samma möjligheter" arrangerades i Malmö i slutet av mars 2012. Syftet var att skapa dialog och erfarenhetsutbyte mellan de fem nationella minoriteterna. Kanske är detta början på ett större samarbete mellan de fem nationella minoriteterna.

Arrangörer var Nytänkande romska kvinnonätverket i samarbete med Malmö Stad, Malmö Museer och Ungdomsstyrelsen.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Kati Dimiter Taikon berättade lite om det Romska kvinnonätverkets bakgrund.

– 2010 träffades en hel grupp romska kvinnor på en konferens i Haparanda tillsammans med kvinnor från de övriga nationella minoriteterna. Då tog vi över stafettpipen och i år är det därför vi som arrangerar denna konferens.

Konferencier för de bägge dagarna var Domino Kai.

Hanna Thomé är kommunalråd med ansvar för antidiskriminering och kultur i Malmö.

– I Malmö har man tillsatt en beredning som enbart ska arbeta med frågor kring antidiskriminering och jämställdhet. Vi har också dragit igång en utbildning tillsammans med en antidiskrimineringsbyrå här i Malmö för utbilda alla tusen chefer och ledare i Malmö Stad i antidiskrimineringsfrågor.

Sigrid Asveljeff, avdelningen för Integration och Arbetsmarknad i Malmö:

– Vi har fått i uppdrag att ta fram ett förslag på en handlingsplan för hur Malmö stad kan tillgodose de nationella minoriteternas rättigheter utifrån den lagstiftning som finns. Vi ska också upprätta former för dialog kring hur samråd mellan kommunen och de nationella minoriteterna kan utformas på bästa sätt.

Malmö stad vill skapa dialog med representanter för de nationella minoriteterna i Malmö när det gäller hur samråd skulle kunna utformas.

– Tillhör du en av de fem nationella minoriteterna i Malmö och vill prata vidare med kommunen om hur samråden skulle kunna utformas, är du mer än välkommen att kontakta mig på stadskontoret, sade Sigrid Saveljeff.

Rabbin Shneur Kesselman talade om situation för judarna i Malmö.

– Det finns två olika verkligheter för judar i Malmö. Den som vi som judar upplever varje dag, den andra är den

"riktiga" som polisen och säpo ser. Kanske ropar någon efter dig på gatan att "Jag ska döda dig jude", och då blir jag ju rädd och tror att någon vill döda dig, men kanske menar han det inte. Det är en balans mellan dessa två verkligheter som kan ge oss en riktig bild. Situationen är idag så att våra ungdomar inte vill stanna i Malmö.

Roger Hadad (fp) är skolpolitiker i grunden och han har jobbat med romafrågor i fyra år. Ursprungligen var han politiker i Västerås där han var med och startade ett romaråd. Nu sitter han i riksdagen där han var initiativtagare till det riksdagens nätverk för romska frågor.

– Vi står inför en stor utmaning idag när det gäller den romska frågan. Bägge parter måste vilja arbeta tillsammans, men så är det inte alltid. Ibland är det som om det finns två parallella bubblor.

Han berättar lite om det nätverk han var med om att starta i riksdagen.

– Det består av 20 riksdagsledamöter från sex partier. SD är av naturliga skäl inte med.

Nätverkets uppgift är att sprida information och utveckla dialog och kanaler till politiska företrädare på alla nivåer.

– Vi hoppas att de politiker som är med i nätverket faktiskt gör något, sade Hadad.

Efter lunch talade föreläsaren, psykote-

rapeuten och juden Joshua Kaufman.

– Varför väljer jag att tillhöra minoritetsgruppen judar? Jag växte upp med kunskapen att jag tillhörde en förföljd minoritet. Handlar det då om en påtvingad identitet? I tonåren funderade jag ”Det måste finnas något bra med att vara jude” och ” Vill jag tillhöra en minoritet?” När jag var 20 år tänkte jag ”Kanske är det dags för mig att försvinna”. Är det något fel i att försvinna in i majoriteten?

För att känna stolthet krävs kunskap, menar Kaufman.

– Jag har alltid fått i mig att jag är ett offer utan ansvar. Det är en livsfarlig idé att vara offer i sin identitet, att man är fast i ett förtryck. Vi ska akta oss för rasister, men vi ska inte vara offer. Då kan man inte göra något. Då är man ett rö för vinden. Att inte vara ett offer betyder inte att man ska glömma sin historia, men man får inte fastna i den. Världen är en bättre plats idag än för 20 år sedan, även för oss judar. Vi får inte leva kvar i getto.

Astrid Kruukka är fritidspedagog från Pajala.

– Mitt förstaspråk är svenska som mina föräldrar talade till mig. Det var med farmor jag talade meänkieli.

Innan Astrids dotter föddes bestämde sig hon och hennes man sig för att bara tala meänkieli med henne.

– Min identitet är idag tvåspråkig och det är viktigt att barnen känner stolthet.

Idag jobbar Astrid i olika projekt med förskolor och skolor. Hon lär ut sånger, ramsor och fraser på meänkieli till barnen.

Johanna von Kræmer-Elmqvist är biträdande rektor för Sverigefinska skolan i Stockholm. Hon talade om den stora nedgången av finska elever i Sverige.

– Under 1990-talet fanns det cirka 300 finska klasser i landet. Idag finns det cirka 700 elever och ett fåtal klasser. Antalet finska elever har sjunkit stadigt. Vi har ju även en minoritet inom vår minoritet, de finska romerna.

Den Sverigefinska skolan startade 1990 med 11 elever i årskurs 1. 2007 startade förskolan med 12 barn. I år, 2012, har skolan 307 elever och 47 förskolebarn.

Niejda – Chicks in Sápmi, är ett mentorprogram för samiska tjejer.

Sanne-Ristin Bengtsson är 18 år.

– Jag valde att vara med i projektet för att det verkade bra att ha en mentor, sade hon.

Agnes Sehlstedt är lika gammal.

– Jag kände mig lite utanför det samiska samhället. Niejda gav mig fler samiska kompisar, sade hon.

Niejda – Chicks in Sápmi är både ett nätverk och ett pilotprojekt.

– Nu har vi sökt pengar till en treårig fortsättning på projektet och vi hoppas kunna starta nästa år, sade Sanne.

Själv kommer hon från en renskötande familj där de äldre är en kunskapskälla som verkligen behövs.

Agnes talade om vikten av språket.

– Språket är en del av min identitet. Mamma talar pitesamiska, pappa nordsamiska.

Angelina Dimiter Taikon, lärare, och Rosita Grönfors, romsk aktivist, presenterade också nätverket.

– Vi romer tycker inte synd om oss själva, det är samhället som satt oss i den positionen. Idag har vi kommit långt. Den romska kvinnan har lämnat köket och befinner sig i trappen.

Rosita tillade.

Roger Hadad

– Om vi gamla romska kärringar kan stå här och tala, vad kan då inte de unga romska tjejerna göra?

Den andra dagen inleddes med att Yamam Al-Zubaidi från DO talade om det nya uppdrag som DO fått av regeringen, att i samråd med bland annat Statistiska Centralbyrån, SCB, ta fram metoder för att föra statistik rörande levnadsförhållanden med avseende på bland annat etnisk tillhörighet, könsidentitet och könsuttryck och sexuell läggning.

– Detta är en förstudie för att ta fram vilka metoder som kan användas i arbetet med att beräkna antalet personer som anser sig tillhöra en nationell minoritet. Det handlar i detta sammanhang om insamling av känslig information.

Regeringen vill nu att DO, i samråd med SCB, Statens folkhälsoinstitut och Datainspektionen tar fram förslag på metoder på hur man kan föra statistik uppdelat på de andra diskrimineringsgrunderna. Regeringen vill också att DO ska bedöma metoder för att ta fram statistik rörande personer som identifierar sig som tillhörande nationella minoriteter.

– Sverige har fått internationell kritik för att det inte finns uppgifter om hur de nationella minoriteterna mår, särskilt hur deras kvinnor och barn mår. Regeringen

Shneur Kesselman

Sigrid Asveljeff, Marian Wydow, Diana Boglund, Agnes Sehlstedt, Kati Dimiter Taikon och Sanne-Ristin Bengtsson.

vill att vi ska se vad andra länder har gjort. Men det finns många lagar, internationella resolutioner och direktiv att beakta.

I april ska DO träffa referensgrupperna och i juni blir det en hearing. I juli, augusti ska DO samla in alla synpunkter.

– Vi har bara fått åtta månader på oss, berättade Yamam.

Uppdraget ska redovisas till Arbetsmarknadsdepartementet senast den 1 september 2012.

Malmömodellen kallas det arbete som Malmö stad bedriver främst genom Romskt informations- och kunskapscenter.

I april 2009 öppnade Malmö stad ett romskt informations- och kunskapscenter i samarbete med Delegationen för romska frågor

En av de romer som arbetar på centret är Marian Wydow.

– Vårt uppdrag är att utveckla metoder för att öka romernas delaktighet i samhället, sade han.

På skärmen bakom honom visar han ett axplock av de alla de hatkommentarer som kom när centret startade.

På centret arbetar man inom flera områden. Den enskilde kan få information och vägledning i olika samhällsfrågor. Man erbjuder information och stöd till romer för olika samhällskontakter, t ex om någon vill starta en förening eller projekt. Centret

kan arrangera olika informationsträffar och temakvällar tillsammans med myndigheter, romska organisationer och frivilligorganisationer i olika aktuella ämnen.

Diana Boglund är också rom och arbetar på centret.

– Vi har medborgarkontorsverksamhet också, berättade hon.

Tanken är också att centret tillsammans med andra verksamheter i Malmö stad ska utveckla samarbetsformer för att öka kunskapen kring romsk kultur och levnadsförhållanden för att bättre kunna bemöta de önskemål och behov som romer har. Centret kommer också att dokumentera och sammanställa olika frågor, aktiviteter och arrangemang.

Resten av dagen tillbringade deltagarna i olika workshops som under eftermiddagen redovisades på scenen.

Workshop 1 handlade om fördomar.

– Ofta finns det ett ”vi och de” tänkande, sade Mia Taikon från ÉRG. Det kan både vara positivt och negativt.

Hon menar information och kunskap är viktigt.

Workshop 2 handlade om modersmål.

– Vi behöver folk med kompetens som kan tala, läsa och skriva på sitt modersmål, sade Johanna von Krämer-Elmqvist.

Workshop 3 handlade om revitalisering av språket.

– Vi har danskurser på finska och vi har capoiera berättade Malkolm. Vi har lagt upp olika fraser som YouTubeklipp och vi har särskilda språkpaket till barnen.

Workshop 4 handlade om mentorskap och det muntliga språket. Soraya Caldaras, romsk aktivist, talar alltid romanés med sitt folk.

– Mitt modersmål går före allt.

Workshop 5 handlade om hur det ser ut i praktiken.

– Det krävs långsiktighet och en tydlighet, sade Susan Fuchs från Arbetsförmedlingen i Malmö.

Domino Kai sammanfattade de två dagarna.

– För en lyckad framtid behövs det fler förskolor och skolor där de nationella minoriteternas språk och kultur kan frodas. Ingen ska kunna se ner på oss för att vi talar vårt språk. Vi ska vara stolta, aldrig offer. Det finns en fara i att beslutas över våra huvud. Mentorskap är en god väg att gå och kanske även mentorerna mellan de nationella minoriteterna. Det är dags för oss nationella minoriteter att gå ihop. Då kommer vi att lyckas!

Kati Dimiter Taikon fick sista ordet.

– Detta möte är något viktigt, en arena, ett erfarenhetsutbyte de nationella minoriteterna emellan. Detta är en mycket positiv drivkraft, sade hon.

Tusen år av förnedring

– en dag om romers mänskliga rättigheter

”Har du fördomar om romer?” Den frågan ställde Svenska kyrkan i Linköping som under en längre tid har mött romer i olika svåra livssituationer och drabbats av deras utsatthet och rättslöshet.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

– Vi har insett och sört över våra egna fördomar och med tilltagande bestörtning följt en utveckling i Europa mot ett allt hårdare klimat för romer. När vi nu också allt oftare ser hur människor av romskt ursprung förvägras grundläggande mänskliga rättigheter överallt runt om i Europa, men även i asylprocesser i vårt eget land bestämde vi oss i höstas för att försöka göra något, sade Lars Häggberg, församlingsherde i Linköping, ordförande i STAM, styrgruppen för asyl- och människorättsfrågor i Linköpings kyrkliga samfällighet.

Ingrid Schiöler har i 40 år kämpat för romers rättigheter i Sverige och i Europa.

– Jag kommer nog alltid att arbeta för romerna. Attityden att man inte kan göra något åt romernas situation är mycket vanlig i hela världen. Redan på 70-talet frågade en socialchef mig, när jag var nyutexaminerad psykolog, om jag kunde tänka mig att arbeta med romska flyktingfrågor.

De som kom på den tiden var kvotflyktingar.

– Men den positiva attityd som rådde på den tiden gentemot dessa flyktingar har förändrats, antiziganismen har ökat. Romer omfattas sällan av de mänskliga rättigheterna.

Kriget på Balkan har varit mycket destruktivt. Hatet mot romer eldades på under kriget.

– Många romer från Bosnien utsattes för övergrepp, familjer splittrades och de vågade inte säga att de var romer när de kom till Sverige, utan de kallade sig muslimer – och då märkte jag att de hade mycket lättare att få stanna, sade Ingrid Schiöler.

Att inte våga säga att man är rom är ett stort problem även idag.

– Istället borde man vara stolt över att vara rom, över sin romska historia.

Många av de bosniska romer som kom var svårt sargade.

– Äldre romer berättade att de som hände dem nu var värre än det som hände under Andra världskriget. En förnedring och en förföljelse och en skräck som det inte går att sätta ord på.

Men många romer från de före detta kommunistländerna har likartade berättelser.

När kriget i Bosnien klingade av, var fanns romerna då?

– De flydde och än idag kommer de hit. Men deras asylskäl som omfattar förföljelse räknas inte.

I Serbien säger man att de mänskliga rättigheterna tillgodosedda,

– Även om man som flykting säger att man inte har något boende, ingen skolgång för sina barn och inget arbete är det inga asylskäl.

Det har skrivits en hel del om de serbiska romer som kommit till Sverige de senaste åren.

– Bara det att pressen skriver att de belastar det svenska asylsystemet är en kränkning.

Cirka tre procent av dessa romer fick asyl. Amnesty menar att när det gäller romer görs bara en schablonmässig utredning som oftast leder till avslag. De har inte rätt till något juridiskt ombud.

– I de få fall de får tolk är tolken från majoritetssamhället som inte alltid översätter allt.

Romerna i Kosovo utsattes för dubbel förföljelse från både albaner och serber.

Före kriget fanns det cirka 150 000 romer i Kosovo idag finns det cirka 15 000

– När albanerna började återvända till Kosovo efter kriget började förföljelsen mot romer på ett helt annat sätt. Den förföljelsen fortsätter än idag. Det finns numera mycket få romer kvar i landet. De romer som skickas tillbaka försvinner. Man har bestämt sig för att alla romer ska skickas tillbaka till varje pris och det stör mig oerhört. Albanerna har tagit över alla hus som tidigare ägdes av romer. Än idag pågår det en etnisk rensning av romer i landet. Man skändar och våldtar unga romska kvinnor. Många av dem steriliseras. Unga kvinnor kidnappas och utnyttjas på olika sätt. Paramilitära styrkor jagar romerna ut ur landet.

Migrationsverket tillåter utvisningar av ensamstående barn som sedan bara försvinner och hela familjer som bott i flera år i Sverige. Barnen som har svenska kamrater i skolan hamnar i läger. Men det är inte Migrationsmyndighetens problem. Deras ansvar slutar vid gränsen. Romska asylsökande får avslag på löpande band.

Ingrid Schiöler och Lars Häggberg.

Böcker

Bengt O Björklund har läst!

Tyst i klassen!

Björn Ranelids nya bok "Tyst i klassen" (Albert Bonniers förlag) är en gripande historia om en kvinna ifrån nödbostäderna i Malmö från 20-talet som i folkmun kallades Hollywood till det nybyggda Rosengård. Att huvudpersonen Karin Lilja har resandebakgrund spelar egentligen ingen större betydelse mer än att det speglar fattigsamhället i Sverige strax före och under Andra världskriget.

Karin gifte sig med Oskar som under hela deras äktenskap var en suput som slog sin fru och sina barn. Tillsammans fick de sex pojkar. Karin bestämde även att de skulle adoptera ett flickebarn, Kristina, som spelar en central roll i romanen.

Det är en färgstark och poetisk berättelse på ett typiskt ranelidskt sätt. Han

har sina speciella berättartekniska knep, som till exempel alla dessa upprepningar som liksom hamrar in vissa för Ranelid betydelsefulla miljöer eller situationer. Kanske blir de ibland allt för många, i vissa fall upp till 20 gånger. Kanske spretar romanen lite väl mycket ibland, särskilt när Ranelid blandar in sig själv i historien, men på det stora hela fungerar det.

Det är många detaljer i denna bok som etsar sig fast, som Hektor, sonen som stammade och skar av sig tungan, den adopterade flickan Kristina som trots sin bakgrund blev präst och lärare och Karins man Oskar som var gårdskarl och jobbade i ett pannrum där elden aldrig slocknade och Sixten som var en lovan- de fotbollsspelare, men som hoppade från tredje våningen för att visa sig på

styva linan för sina kompisar och skada- de sig svårt.

Bilderna från dagens mångkulturella Rosengård bildar en märklig avslutning.

Mulle Meck

Nu har den mycket folkkära berättelsen om Mulle Meck, mekanikern som hela tiden samlar in skrot och bygger olika manicker, kommit på den romska dialekten lovara. Skrotet får han från sin kompis som är skrotsamlare.

Det är den första boken, "Mulle Meck bygger bilar" som har översatts av Adam Szoppe.

Den romska översättningen till lovara är mycket lyckad. Adam har lyckats med att ge alla de specialord som finns i boken en språkdirkt på lovara. Att det just är denna bok som blivit tillgänglig för romska barn är en utmärkt idé. Mina egna barn älskade denna bok och senare när de blev lite äldre de dataspel som följde med boksuccén.

Mulles bästa kompis är nog hans älskade hund Buffa som hela tiden följer honom och nyfiket ser på när han i

denna bok bygger olika bilar.

Detta är verkligen något som behövs, fler böcker för romska barn och i synnerhet de barnklassiker som barn över hela världen redan älskar eller som i detta fall en svensk barnboksklassiker.

Det är en mycket charmig historia och inspirerande för vetgiriga barn.

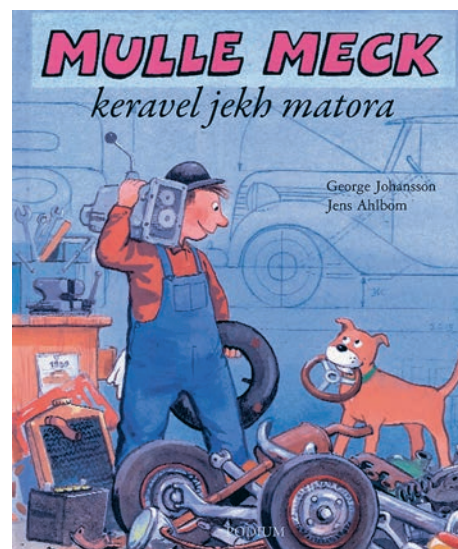
Den är verkligen passande till romska barn dessutom eftersom just bilkulturen är stark inom den gruppen.

George Johnssons text är lättläst och Jens Ahlboms bilder är underbart roliga.

Boken har getts ut av Podium förlag som en del av deras minoritetsspråkssatser. Hittills har Podium gett ut böcker på romani chib (dialekterna kelderash, lovara och resanderomani), jiddisch och nordsamiska, lulesamiska och sydsamiska. Utgivningen av böcker på nationella

minoritetsspråken stöds av Kulturrådet och stiftelser och fonder.

Nu ser vi fram emot att även de andra böckerna översätts. Mulle Meck bygger hus var en stor favorit hemma.

Djangan

Historien om den romske pojken Jean är inte bara otroligt charmig, den är också mycket sinnrik i sin fantasiska uppbyggnad. Jean är tio år och bor med sin pappa i en vagn. Vagnen är bara en i en hel karavan av vagnar som reser landet runt.

En dag dyker en märklig figur upp, som bara Jean kan se. Det är Djangan. Först är den nya bekantskapen spännande. Men allteftersom sätter den nya figuren Jean i allt fler bekymmer. Den gör en massa bus som Jean får skulden för eftersom ingen annan kan se Djangan. Han spelar så häftigt på pappans banjo att den går sönder, han skrämmer djuren och tvingar Jean att dansa helt utan kontroll.

Levi Pinfolds bilderbok är inspirerad av jazzmusikern Jean "Django" Reinhardt som föddes 1910 och växte upp i ett romskt läger i utkanten av Paris. Han blev en inflytelserik jazzmusiker, mycket på grund av den skada han ådrog sig efter en brand i hans vagn då han allvarligt skadade två fingrar. Detta tvingade honom att spela gitarren på ett helt nytt sätt.

Detta är en underbar bok med fantastiska bilder. 2010 vann boken det prestigefulla priset "The Booktrust Early Years Award". Den svenska översättningen har publicerats av Karneval förlag.

Romsk litteratur på Tumba bibliotek

I början av april arrangerade Tumba bibliotek och É Romani Glinda ett seminarium om romsk litteratur i samband med Romer 500 år i Sverige. Fred Taikon och Rosario Ali Taikon berättade om samtida och äldre romsk litteratur, om det romska språket och alla dess varieteter. Med sig hade ÉRG en unik boksamling.

I samband med seminariet fanns även en fotoutställning med bilder ur ÉRG:s arkiv. Bilderna visar på romskt kulturliv idag och igår.

Det var fullt i den lilla lokalen när seminariet drog igång. Diskussionerna böljade genom rummet och många frågor blev besvarade.

Att information av den här typen verkligen behövs var detta seminarium ett bevis på.

Extra roligt att notera är att både Radio romano och SVT:s Kulturnyheter var på plats.

Rosario Ali Taikon talar om romsk litteratur.

Ingrid Schiöler talar i Göteborg.

Internationella romerdagen

Åter har Internationella romerdagen firats runt om i Sverige och i resten av världen. Ingrid Schiöler, känd romaaktivist, berättar om firandet i Göteborg och i Malmö.

Text och foto: Ingrid Schiöler

I Göteborg firades den Internationella Romadagen, 8:e april, på påskdagen i strålande solsken och härligt vårväder.

Dagen inleddes på Gustav Adolfs torg med välkomsthälsningar av Bagir Kwiek från föreningen Romer för kulturell utveckling och följdes av flera olika tal bland annat av Nuri Selim från föreningen Svarta Safirer, Thomas Martinsson från Göteborgs kommun och Ingrid Schiöler. Gemensamt för talen var betoningen att det måste ske en förändring så att romernas utsatthet från historisk tid och framåt upphör och att romerna blir erkända som fullvärdiga samhällsmedborgare med samma rättigheter som alla andra människor. Det behövs ett helt annat synsätt för att romerna också ska få plats i samhället.

Nationalhymnen Gelem gelem sjögs

och den romska flaggan hissades på en av paradflaggstängerna och vajade väl synligt mellan två svenska flaggor.

Staden fick motta ett diplom som överlämnades till alla partier i Göteborgs kommunstyrelse företrädd av Thomas Martinsson (MP), Lennart Engström, Anna Jacobson och Andréa Selvén från

stadsledningskontorets enhet för mänskliga rättigheter och nationella minoriteter. Diplomet representerade ett tack från romerna för kommunens stöd och hjälp i förändringsarbetet. Från kommunen överlämnades i sin tur en romsk flagga som togs emot av Bagir.

Efter blomceremoni vid Stora Hamnkanalen fortsatte festligheterna på Röhsska museet och alla deltagarna gick dit i procession efter den romska hästdragna vagnen, som nyligen inköpts för att finnas med i en kommande utställning om romer, som ska arrangeras på Göteborgs Stadsmuseum.

Festligheterna på Röhsska museet bestod av mat, dryck och uppträdande av många kända romska artister bland andra Svarta Safirer från Göteborg och Amengo Drom från Finland. Vicia Wiesnevsky sjöng sin egen nyskrivna låt om romernas femhundraåriga vistelse i Sverige, en låt som ligger ute på Youtube.

Helt klart en mycket lyckad 8:e april var en samstämmig uppfattning från deltagarna.

Firandet i Malmö

Men det var inte bara i Göteborg man firade Internationella Romadagen. I Malmö hade man flyttat fram firandet en vecka, till den 15:e april. Här var många på plats i Folkets Park när Monica Caldaras från Romska Kulturcentret inledde dagen. Hennes invigningstal följdes av tal av Marian Wydow från Romska informations- och kunskapscentret och Ozan Sunar från Moriska Paviljongen.

Cecilia Bengtsson, Soraya Dimtri, Erland Kaldaras, Angelina Dimiter Taikon, Ingrid Schiöler och Rosita Grönfors i Malmö.

Det bjöds på mat och dryck, underhållning för stora och små och ett underbart väder.

Det fanns till alla barns förtjusning hoppeborgar, uppträdande av clownen Zito och ansiktsmålning.

För de vuxna var det musik i form av dragspel av Lelo junior & friends, flamencodans av Yasmine & Sabina, dan-

suppvissning av Balkan dance ensemble, och indisk dans av den vackra Sunita Singh.

Malmöns eget berömda romska band Gipsy Brothers uppträdde också och till sist uppträdde Dimitri Keiski, som är finsk rom och dessutom vinnare av True Talent 2011, med sång och gitarr. Vilken folkfest det var!

Den romska hästdragna vagnen har nyligen inköpts för att finnas med i en kommande utställning om romer som ska arrangeras på Göteborgs Stadsmuseum.

RKC Stockholm får inga bidrag

Efter en granskning av Romskt kulturcentrum i Stockholm, RKC, har Stockholms Kulturförvaltningen beslutat att RKC:s ansökan om verksamhetsstöd för 2012 inte beviljas. De cirka en och en halv miljon kronor centret tidigare fått årligen reserveras nu istället för andra romska grupper, organisationer och projekt.

Text: Bengt O Björklund

Enligt Berit Svedberg, kulturdirektör i Stockholm, beslutade alla i kulturnämnden att man inte längre stödde RKC. I ett utlåtande skriver man: "Granskningen påvisar inledningsvis stor oreda och misskötsel av bokföring och redovisning. Omfattningen och arten av misskötseln är av allvarlig art. Verksamheten har betydande skulder till kronofogden, skatteverket och hyresvärden. Bidrag för specifika projekt har använts till att betala skulder som inte är kopplade till avsedda projekt. Verksamhetsmedel har använts till att betala bidrag till annan förening (IREM - Internationella Romska Evangeliska Missionen) där styrelseordföranden för RKC även är pastor. Granskningen visar att föreningens styrelseprotokoll är bristfälliga och att styrelsearbetet inte möter grundläggande krav på föreningsdemokrati samt att transparensen i föreningens arbete är så låg att kulturförvaltningen inte, med säkerhet, kan bedöma vad tidigare beviljade pengar använts till."

Enligt Per Dahlin, tidigare anställd ekonom på RKC, är det ett vanligt bokföringsproblem att man inte kan bokföra löpande om det saknas underlag för verifikationerna. – Man står då inför valet att ändå bokföra med förhoppning om att man senare ska få in den/de saknade underlagen, eller att helt enkelt skjuta upp bokföringen intill dess att alla underlag kommit in. Jag gjorde som min företrädare, Lars Eriksson, bokförde löpande och hoppades få in de saknade underlagen i efterhand. Vad den externa redovisningsfirman PWC framförallt ifrågasatte hösten 2011 avseende räkenskapsåret 2010, var 55 000 kr som betalats ut till den kyrkliga verksamheten IREM, detta då

det saknades underlag för dessa utbetalningar, det fanns inga styrelsebeslut att RKC skulle bekosta denna verksamhet, och religiös verksamhet inte är förenlig med RKC's stadgar som säger att RKC ska vara en religiöst och politiskt obunden ideell förening.

Per tillträdde som ekonom 1 juli 2011 och påtalade då för ledningen att det inte skulle finnas pengar för att kunna betala ut löner efter augusti månad. Och att betalning av skatter och sociala avgifter alltid sker efter löneutbetalningar, och att det därmed heller inte skulle finnas pengar för att betala dessa. Detta problem togs upp på ett styrelsemöte i början av augusti.

– Det fanns två pärmar för verifikationer för räkenskapsåret 2011. En för tiden 1 januari - 30 juni då Lars Eriksson var ekonom, och en för perioden från den 1 juli då jag tillträdde som ekonom. Dessa två pärmar var det enda underlag som Kulturförvaltningens revisorer ville ha för granskning i slutet av 2011.

Det är helt klart att RKC haft en dålig ekonomi sedan 2010 med bl.a. eftersläpande hyresbetalningar och fler anställda än vad det fanns pengar för.

– Och att RKC's inkompetenta styrelse inte har skött sitt ansvar står utom alla tvivel, menar Per Dahlin.

RKC:s bokföring har granskats av interna handläggare och ekonomer på kulturförvaltningen och de upptäckte brister på 900 000 kronor. Det var Ernst & Young som fick i uppgift att se över RKC:s finanser.

– De fick i uppdrag att skapa en överblick över RKC:s ekonomiska situation och vi fick en rapport från dem där de såg brister på underlag för 900 000 kronor, säger Berit Svedberg.

Hans Caldaras berättar att han och Per Dahlin besökte Ernst & Young för att fråga på vilka grunder de fattat sina beslut som sedan blev till grund för Kulturförvaltningens beslut.

– De bägge revisorerna blev förvånade, för så hade man inte uttryckt sig i rapporten som skickats till Patrik Liljegren på Kulturförvaltningen. De lovade att skicka ett förtydligande till Patrik för att reda ut missförståndet, berättar Hans.

När vi frågar Berit Svedberg efter förtydligandet berättar hon att hon har talat med Ernst & Young och att de står fast vid sitt hört utlåtande.

Enligt Lars Demetri, ordförande på RKC, är det märkligt att just pengarna till IREM fått ett så stort fokus.

– I.R.E.M. har blivit utsatt till syndabock med mig i spetsen. Men det måste framkomma mer konkret med hur mycket RKC har stött I.R.E.M. Enligt den externa revisionsfirma PCW är beloppet på exakt 50 650 sek. Det ska också tilläggas att stödet är under en treårsperiod.

Han menar också att just den kyrkliga verksamheten är typisk romsk.

– Sanningen är den att RKC:s aktiviteter har blivit så mycket mer sedan I.R.E.M. startade med sina olika aktiviteter och verksamheter, det var inte bara bön och bibelläsning i denna mycket viktiga verksamhet för den romska kulturen som innefattade barn, ungdom och vuxna, med olika kurser m.m.

Men vad har hänt med dessa 900 000 kronor?

– Vem har förskingrat dessa? Eller hur har denna summa på 900 000 kommit bort? Den frågan ställer jag mig också. Jag är själv mån att få veta hur eller vart har pengarna tagit vägen, säger Lars Demetri.

Enligt Hans Caldaras bottnar många av problemen med KuF:s sena utbetalningar.

– De kom ett par månader för sent. Dessutom menar PWC att det fanns för många anställda, vilket urholkade RKC:s ekonomi. Telefonräkningarna var dessutom ovanligt höga.

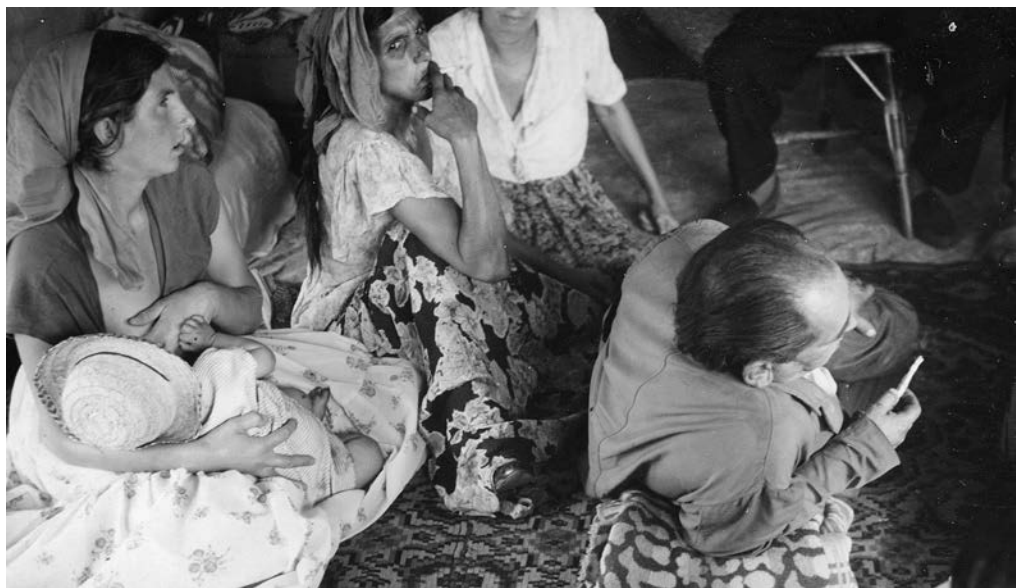
Gamla bilder berättar

Idetta nummer av ÉRG visar vi på bilder från Spanien. Bilderna är tagna under tidigt 60-tal med Bertil Hagströms kamera. Min farmors bror Savka även kallad Bomba och Bertil Hagström besöker romerna på Riera Condal Barcelona. Om jag inte minns fel hade de besökt Lordes i Frankrike. De besöker mina släktingar som även jag besökte 1959. Det var samma låga bord som när jag var där och blev serverad te.

Det var mycket vanligt att man serverade maten på dessa låga bord som lätt kunde ställas undan och tas med vid färd.

Här ser vi interiörbilder på romer som senare kom att flytta till Sverige. Den äldre damen hette Lúba. När hon kom till Sverige bodde hon i det omtalade lägret på Ekstubben tillsammans med sin bror Vorsos stora familj.

På första bilden ser vi Lúba, min morbror Gjordi och hans fru Pavla Nina bakom sitter Bertil Hagström och på stolen sitter Valodja, Zalatoj Bomba och Vorso. På andra bilden sitter Manuel Tan Martins mamma Loli, och ammar Manuels bror Melilo. Pavla sitter bredvid och hennes man Gjordi halvliggjer vid bordet.

På sista bilden tittar en mätt Melilo in i kameran framför Lúba. Bakom henne sitter min kusin Joška.

Romska grillspett med Raitasås

En nyversion av det gamla indiska originalrecept som romerna för länge sedan lagade över öppen eld.

Det här behöver du till 6 personer:

- 1 kg nöt- eller lammfärs
- 3 st gul lökar
- ½ finhackad grön chilipeppar
- ½ finhackad röd chilipeppar
- 2 msk hackad färsk ingefära
- 1 tsk chilipeppar
- 2 tsk garam marsala
- 1 msk salt
- 1 knippe färsk persilja
- Långa grillpinnar i trä

Till Raitasåsen

- 2 st lime
- 4 dl yoghurt
- 1 st gurka
- Salt
- Mynta

Gör så här:

Lägg grillpinnarna i blöt i ca 1 timme innan de används.

Sätt ugnen på grill, 275 grader. Skala och hacka lök, persilja, ingefära och chili fint.

Blanda färs, lök, persilja, ingefära, chili och garam marsala i en skål, salta efter smak. Arbeta smeten ordentligt med händerna så att den blir klibbig.

Gör ca 20 bullar. Sätt bullen på det fuktiga grill-

spettet och forma den med handen till en jämntjock korv på ca 15 cm runt grillspettet. Lägg grillspetten på bakpappersklädd långpanna (om du inte vill grilla på kolgrill).

Sätt in spetten i ugnen och grilla dem ca 5 minuter. Vänd dem ett par gånger. Låt dem inte stekas för länge, då blir de torra.

Gör raitasåsen så här:

Pressa limejuice i yoghurten. Salta efter smak. Rör om. Hacka myntan. Skala gurkan och kärna ur med en sked. Hacka i mindre bitar. Rör ner mynta och gurka i yoghurten. Låt stå kallt.

Serveras med sallad och ris eller potatis.

Smaklig måltid!

Řomanó ličardó mas thaj Raita zóso

Jekh neví versia ánda o puranó indícko čiravimásko módo.

Gadó trubúl 6 ženénge:

1 kilóvo	guruvanó vaj bakranó ličardó mas
3	purumá
½	zéleno pipárka ánde ciné kotorá
½	lolí pipárka ánde ciné kotorá
2 baré řojá	gingiberi šindé ánde ciné kotorá
1 čajóske řoj	xurdó chili pipárka
2 čajóske řojá	garam marsala
1 baró řoj	lon
1 drez	perzilja
Lúnži	kaštuné řajořá

Gadó trubúl te lašarés o Raita:

2	lime
4 dl	yoghurt
1	krestevéco
Lon thaj patrjá ánda mynta	

Ker gadea:

Muk te bešen le kaštuné řajořá ando paj ande jekh časó maj anglál der sar trubús len. Tačár e grilía ándo bov, gi kaj 275 gradurja. Řande o thaj šin ande ciné kotorá o purúm, persilia, gingiberi thaj le chili. Hamisár o ličardó mas, purúm persilia, thaj o garam marsala ande jekh baró čaró, londžár sóde plačál tut. Frementisár o mas le vasténsa te anklél cířa maj kovló, de sar kána kerés o mas le sarménge.

Huláv o mas ánde 20 kotorá. Frementisár o mas ándo vas, te avén 15 centimeturja lundží thaj astar o mas pe le kaštuné řajá. Tho le masá pe le bovéske plévo hirtiása, vaj te kamé te pekés le pe puterdi angaréske jag pe gríla. Akna tho andre o mas ando bov thaj muk te grilínpe ande 5 minúci bólde dovarés, na muk te pečon but te na anklen šuké thaj zuralé

E Raita, ker gadea:

Strangosár le duj lime thaj šor andré ando Yoghurt. Londžár sóde kamés tu. Šin le patrjá mynta ande ciné kotorá. Řánde o krestevéco thaj nandžár le semúnci ánda o krestevéco jekhe řojása. Šin o krestevéco pe lunžimáta thaj šin ánde ciné kotorá. Hamisar o mynta thaj o krestevéco ando yoghurt. O xabén xalpe kolom-pirénsa vaj horezósá thaj saláta.

Xan pe sastimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se